

7. Юсов Б. П. Эстетическое развитие как интегрированный фактор духовного формирования личности / Б.П. Юсов // Комплексное полихудожественное развитие школьников. – М., 1994. – Вып. 3. – С. 8–27

Тарасюк Г.П., м. Київ

ГАРМОНІЗАЦІЯ ВІДНОСИН З ПРИРОДОЮ У ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ "РІВНИЙ–РІВНОМУ"

Розкрито сутність поняття "гармонізація відносин з природою" та основні підходи до виховання ціннісного ставлення до природи в молодших та старших підлітків. Обґрунтовано ефективність використання технології "рівний-рівному" у формуванні гармонійних відносин з природою у школярів.

Ключові слова: гармонізація відносин з природою, технологія "рівний-рівному", екологічне виховання.

Принципи сталого розвитку суспільства вимагають не тільки прагнення компромісу між стійкістю екосистем і зростанням економічних показників, а й зміни споживацьких мотивів, а й екологічних цінностей суспільства. Тому виникає гостра потреба гармонійного співіснування з природою, що базується на усвідомленні виключної самоцінності природи, формуванні в свідомості людей стійких психологічних установок необхідності рівноправного, партнерського існування людини і довкілля, визнання себе не власником природи, а однією із її ланок.

З огляду на аналіз наукових джерел, поняття "гармонійності взаємодії суспільства і природи" відображає своєрідний зв'язок їх співіснування і розвитку, який полягає в динамічній рівновазі їхньої взаємодії, врівноваженості процесів споживання та відновлення природних ресурсів.

Гармонізація відносин з природою є механізмом виживання, що базується на формуванні коеволюційних цінностей, котрі відображаються в екологічно доцільній діяльності особистості. Відносини ми розуміємо як процес взаємного впливу особистості на природу і природи на особистість, причому процес впливу особистості на природу може бути тривалим у часі і визначатись як опосередкованою діяльністю особистості, так і безпосередньою.

Особистість у просторі виховних інновацій

Передумовою гармонійних відносин людини і природи філософи вважають гармонію почуттів та розуму. Але не менш важливою у гармонізації відносин людини і природи є гармонія діяльності та моралі [5].

Гармонійність взаємодії суспільства і природи – об'єктивно існуючий зв'язок суспільства і природи, який передбачає узгоджену діяльність людей відносно природи з додержанням законів останньої, екологічно сприятливої експлуатації природних ресурсів, їх відтворення й охорони [3].

Виходячи з даної позиції, можна зробити висновок, що гармонізація відносин між людиною і природою повинна бути спрямована на мінімізацію і ефективність використання природних ресурсів задля збереження їх для майбутніх поколінь та підтримання природних колообігів, попередження погіршення екологічного стану довкілля внаслідок людської діяльності.

За переконанням Г.Анісімової гармонізація суспільства і природи містить наступні компоненти: раціональне природокористування, оптимальний соціо-економічний розвиток регіонів, рівень здоров'я населення, стан трудового потенціалу [2].

Три найважливіших аспекти гармонізації взаємовідносин природи і суспільства виокремлює А. Горелов: гармонія пізнання навколишнього світу; гармонія створення зовнішнього середовища проживання людини; гармонія внутрішнього середовища людини, його тіла, духу і душі, відповідальна за його фізичне, душевне і духовне здоров'я. Гармонізація взаємовідносин між людиною і природним середовищем в трьох зазначених сферах дозволить не тільки подолати загрозу екологічної катастрофи, а й якісно перетворити в позитивному плані на основі прогресу людини, культури і природи всю систему їх взаємовідносин [1].

Отже, ставлення особистості до природи є відображенням її ставлення до самої себе, тобто ідея гармонізації відносин повинна поширюватись не тільки на екологічну, а й на інші сторони людської діяльності.

Особистість у просторі виховних інновацій

Одним із найважливіших шляхів вирішення проблеми гармонійного співіснування людини і природи є екологічне виховання підростаючого покоління.

За результатами констатувального експерименту можна стверджувати, що переважна більшість школярів мають хорошу теоретичну підготовку в галузі екологічних знань. На думку 89,4% учнів 6-х класів гармонізація відносин з природою – це не шкодити природі. Так само вважають 82,4% семикласників, 89,1% восьмикласників та 75% учнів 9 класу. На діяльності на користь природі наголосили більше 74% респондентів 6,7 та 8 класів. На гармонізації відносин, що передбачає ставлення до об'єктів природи, як до рівних собі наголошують 65,9% шестикласників на противагу 38,3% школярів 9 класу.

Однак про недостатньо сформовані навички поведінки у природі свідчать високі показники про те, що школярі досліджуваних груп лише іноді замислюються над тим, що роблять, перебуваючи у довкіллі. Майже 70% опитаних учнів вважають, що їхнє перебування на природі не впливає на неї, а що допомагає їй – стверджують 18% опитаних. Розмірковування над наслідками власних дій для природи притаманне учням всіх опитаних класів, проте в різною мірою. Так, учні 6-7 класів замислюються над власними вчинками і їх наслідками частіше, ніж старші підлітки.

Також було виявлено необізнаність школярів з глобальними екологічними проблемами, такими як збільшення кількості сміття, зміни клімату, надмірне використання природних ресурсів, збільшення кількості безпритульних тварин тощо.

Отже, результати проведеного аналізу відповідей свідчать, що істотною причиною негармонійності відносин з природою у школярів є недостатнє усвідомлення природи, як універсальної цінності та особистої ролі у вирішенні екологічних проблем, низький рівень спілкування з однолітками, друзями, дорослими на екологічні теми, відсутність екологічно доцільної діяльності.

Особистість у просторі виховних інновацій

Тож дослідження даної тематики вказує на те, що необхідною умовою підвищення процесу формування гармонійних відносин з природою у школярів є розробка та застосування педагогічних технологій, що відповідатимуть наступним вимогам:

- забезпечують швидке і значне поширення інформації та сфери спілкування учнів;
- викликають глибокі почуття, емоції, переживання;
- спричиняють переоцінку та співставлення, свого «еко» з «еко» інших школярів, друзів та дорослих.

Серед технологій виховання такою є технологія "рівний-рівному", яка має особистісне спрямування і розглядається як навчання ровесників ровесниками.

Чимало авторів вважають вищеназвану технологію освітнім методом, завдяки якому в процесі комунікативної діяльності відбувається обмін вміннями, що сприяє формуванню достовірних знань, умінь і навичок, відповідних ціннісних орієнтацій і запобіганню негативним вчинкам [4].

Під час реалізації технології "рівний-рівному" в процесі екологічного виховання відбувається обмін екологічною інформацією між ровесниками, підвищується рівень екологічної грамотності, формується власна думка та переконання стосовно ставлення до природи, закріплюються основи культури екологічної поведінки. А головне - корисна інформація надходить не від дорослого, що в певному віці втрачає авторитет, а від значущого однолітка або людини з відповідною соціальною роллю.

Специфічною особливістю технології "рівний рівному" є її просвітницький характер, коли екологічне просвітництво передбачає не тільки передачу екологічних знань, а й вироблення відповідних суспільних та особистісних цінностей, поширення позитивного досвіду спілкування, практичних природоохоронних дій та регулювання споживання. Тому цілком правомірно вважати, що екологічне просвітництво передбачає підвищення рівня екологічної обізнаності, формування гармонійних відносин з природою у школярів та поширення їх в колі свого спілкування.

Особистість у просторі виховних інновацій

Технологія "рівний–рівному" реалізується як соціально-педагогічна технологія та включає такі принципи ступеневого навчання: підготовка педагогів-тренерів; підбір і навчання педагогами-тренерами учнів-активістів; проведення учнями-активістами просвітницької роботи серед ровесників (однокурсників, друзів, знайомих) [4].

Етапи технології "рівний–рівному" тісно пов'язані один з одним і кожен наступний базується на попередніх. Щоб учні-волонтери займались поширенням інформації екологічного змісту серед ровесників, недостатньо лише бажання і активності. Потрібна відповідна підготовка до проведення такої роботи, що має спрямованість на розвиток лідерських якостей, вивчення методики лідерської роботи серед однолітків, постійного систематичного самоконтролю за своєю поведінкою у природі і, зрештою, на формування культури екологічної поведінки.

Застосування просвітництва в екологічному вихованні через реалізацію технології "рівний–рівному" забезпечить такі результати: зацікавленість вчителів та учнів в навчанні за технологією "рівний–рівному"; зростання екологічної компетентності та екологічної культури учнів; попередження негативного ставлення до об'єктів навколишнього середовища; переосмислення впливу власної діяльності та способу життя на природу; самовдосконалення особистості, планування і організація своєї екологічної діяльності.

Отже, можна стверджувати, що технологія "рівний–рівному" має значні потенційні навчально-виховні можливості, є однією з педагогічно доцільних щодо формування гармонійних відносин з природою у школярів.

Література

1. Горелов А.А. Соціальна екологія / А.А. Горелов //– М.– 1998. – С. 234-235.
2. Екологічне право України: [підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. А.П. Гетьмана та М.В. Шульги. – Х.: Право, 2009. – С. 15].
3. Мунтян В.Л. Актуальность экологизации земельного законодательства Украины / В. Л. Мунтян // Право Украины. – 2012. – № 7/8. – С. 209-211.].
4. Оржеховська В.М. Концепція освіти "рівний рівному" щодо здорового способу життя серед молоді України : навч.-метод. посіб. / В.М.Оржеховська, О.І. Пилипенко, Л.І. Андрущак. – К.: Навчальна книга, 2002. – 28 с.
5. Философия о единстве человека и природы: Пособие для слушателей экологической школы. – Н. Новгород, 1991. – 24 с.